

Bożena Szewczuł

"Wydalenie fakultatywne z instytutu
zakonnego według Kodeksu Prawa
Kanonicznego", Marcin Bider, Lublin
2006 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 50/3-4, 331-334

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

1 Konstytucji RP). W związku z tym odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez urzędnika USC ponosi „struktura” w ramach której działa. Podobnie także za niespełnienie obowiązków przez duchownego przy zawieraniu małżeństwa odpowiedzialność ponosi organ jednostki administracyjnej kościoła albo innego związku wyznaniowego, w którego imieniu działa duchowny (art. 417 §1 KC).

ks. Henryk Stawniak SDB

Marcin Bider, *Wydalenie fakultatywne z instytutu zakonnego według Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, ss. 246

Wydalenie z instytutu zakonnego jest przymusowym sposobem definitywnego opuszczenia instytutu, karnym wykluczeniem dokonany przez właściwego przełożonego, z przyczyn i w sposób przewidziany przez prawo. Instytuty zakonne, podobnie jak każda społeczność, posiadają prawo usuwania ze swego grona osób niepoprawnych i szkodliwych.

Już w początkach życia konsekrowanego wspólnotowego zainicjowanego przez św. Pachomiusza (†346), praktykowano wydalenie zakonnika ze wspólnoty ze względu na dobro pozostałych jej członków. Twórca życia cenobickiego (wspólnotowego) usunął cały pierwszy nowicjat (ok. 30 osób) powstającego zakonu, kiedy stwierdził, że nowicjusze nie chcą prowadzić życia wspólnego według jego idei, lecz skłaniają się ku indywidualizmowi właściwemu pustelnikom. Następnie, w czasie wizytacji założonej przez siebie wspólnoty, wydalil ok. 100 mnichów, widząc, że celibat jest dla nich zbyt trudny i że przyjęto ich przez pomyłkę.

Według obecnie obowiązujących norm Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. istnieją cztery sposoby wydalenia z instytutu zakonnego: wydalenie z mocy samego prawa, wydalenie obowiązkowe, wydalenie fakultatywne oraz natychmiastowe wydalenie z domu zakonnego.

W recenzowanej pozycji książkowej, która jest rozprawą doktorską napisaną i obronioną na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Autor podjął się opracowania trudnego zagadnienia wydalenia fakultatywnego i dokonał jego analizy w aspekcie przyczyn, procedury i skutków. Sama nazwa „fakultatywne”, nieobowiązkowe, wskazuje na fakt, że przy zaistnieniu określonych przyczyn, wydalenie zakonnika może nastąpić, ale nie zawsze jest ono konieczne. Stąd wynika trudność podjęcia właściwej decyzji przez odpowiedniego przełożonego. Z pewnością pewnej pomocy w tym względzie dostarczy lektura recenzowanej pozycji książkowej.

Publikacja składa się ze słowa wstępnego ks. bpa Zbigniewa Kiernikowskiego – ordynariusza diecezji siedleckiej (s. 5-6), wstępu (s. 7-10), pięciu rozdziałów (s. 11-201), zakończenia (s. 203-206), wykazu skrótów (s. 207-210), bibliografii (s. 211-235), streszczenia w języku włoskim (s. 337-238) oraz spisu treści w języku włoskim i polskim (s. 239-246).

W pierwszym rozdziale została ukazana ewolucja ustawodawstwa kościelnego dotycząca wydalenia z instytutu zakonnego. Autor rozpoczął od wyjaśnienia terminologii wydalenia, następnie ukazał pojęcie rzeczowe i etymologię wyrazu „dimissio”. W dalszej części rozdziału na podstawie dokonanej analizy kodeksowych norm prawnych, z uwzględnieniem także schematu *De Institutis Perfectionis* z 1977 r. oraz obu schematów z 1980 r. i 1982 r. Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II, sformułował wniosek, że prawodawca, dążąc do usprawnienia procedury wydalenia, zmierzał z jednej strony do zabezpieczenia praw wydalonego zakonnika, a z drugiej zabiegał o ochronę dobra wspólnoty zakonnej.

Drugi rozdział został poświęcony omówieniu siedmiu przyczyn wydalenia zakonnika wynikających z prawa powszechnego (KPK/1983 kan. 696 §1). Autor, wychodząc od pojęcia przyczyny wydalenia oraz ogólnego określenia wszystkich przyczyn wydalenia fakultatywnego, w dalszej kolejności szczegółowo omówił każdą z nich. W związku z pierwszą przyczyną, tj. habitualnym zaniedbywaniem obowiązków życia konsekrowanego, ukazał obowiązki wspólne wszystkim rodzajom życia konsekrowanego, a następnie obowiązki zakonników. Zaniedbanie omówionych obowiązków przejawiające się w ich lekceważeniu czy pogardzie – o ile ma ono charakter formalny, stały i zachodzi wielokrotnie – stanowi podstawę do wydalenia z instytutu zakonnego. Przy drugiej przyczynie – powtarzającego się naruszania świętych więzów – Autor opisał triadę ślubów istotnych: czystości, ubóstwa, posłuszeństwa oraz ślubu dodatkowe podejmowane w niektórych instytutach zakonnych. Następnie, dokonując analizy kwestii trzeciej przyczyny wydalenia, jaką jest uporczywe nieposłuszeństwo prawnym nakazom przełożonych, Autor wyjaśnił pojęcia „uporczywego nieposłuszeństwa”, „prawnego nakazu” i „poważnej materii”. Przy czwartej przyczynie, tj. wielkim zgorzeniu powstałym wskutek zawinionego zachowania się zakonnika, Autor zatrzymał się przy zagadnieniu „zawinionego zachowania się zakonnika” i „wielkiego zgorzenia” spowodowanego przez członka instytutu zakonnego. Omówił kolejne przyczyny wydalenia: uporczywe podtrzymywanie lub rozpowszechnianie poglądów potępionych przez Urząd Nauczycielski Kościoła, publiczne przyjęcie ideologii przepojonych materializmem lub ateizmem, problem bezprawnej nieobecności zakonnika we własnym domu zakonnym, przedłużającej się ponad 6 miesięcy. W końcowej części rozdziału zostały ukazane również inne poważne przyczyny wydalenia zawarte w prawie własnym instytutów zakonnych, a także przyczyny wydalenia profesa ślubów czasowych ujęte w prawie własnym.

Rozdział trzeci został poświęcony omówieniu poszczególnych etapów postępowania przygotowawczego w procesie wydalenia, od jego rozpoczęcia, poprzez upomnienia kanoniczne i możliwość dołączenia do upomnień kar ekspiacyjnych, aż po etap przesłania akt do przełożonego generalnego, kończący postępowanie przygotowawcze. Omówione zostało również zagadnienie uprawnień profesa.

W rozdziale czwartym Autor przedstawił bardzo szczegółowo procedurę wydania dekretu wydalenia. Przypomniat, że wydanie dekretu musi poprzedzić zwołanie rady generalnej, która dokonuje oceny materiału dowodowego dotyczącego wydanego zakonnika oraz stwierdza jego niepoprawność. W dalszej części rozdziału Autor omówił wymogi formalne dekretu wydalenia, kwestię zatwierdzenia dekretu oraz sposoby jego notyfikacji, a także możliwość rekursu hierarchicznego i administracyjnego ze strony zakonnika wydanego. Nie pominął też zagadnienia wykonania dekretu.

W piątym, ostatnim rozdziale publikacji zostały opisane skutki prawne wydalenia z instytutu zakonnego. Pierwszym z nich jest ustanie ślubów, następnie utrata praw i obowiązków wynikających z przynależności do stanu życia konsekrowanego. Kończy się również materialne zobowiązanie instytutu wobec wydanego, który traci prawo do domagania się czegokolwiek od instytutu za wykonaną pracę. Warto też przypomnieć, że w tej sytuacji również instytut nie może domagać się od wydanego zakonnika zwrotu kosztów poniesionych np. na jego studia, mieszkanie lub inne nakłady związane z pobytem w instytucie. Zdarza się bowiem – jak zauważa Autor – że w niektórych przypadkach rozpoczęcie procedury uzyskania dyspensy od celibatu uzależnia się od zwrotu przez wydanego kosztów poniesionych przez instytut na jego wykształcenie. Ponadto instytut w stosunku do wydanego zakonnika posiada obowiązek udzielenia mu pomocy. Autor recenzowanej pozycji zauważył, że pomoc ta nie powinna ograniczać się jedynie do sfery ekonomicznej, lecz odznaczać się całościowością, tzn. obejmować także wymiar duchowy, moralny i społeczny. Forma pomocy będzie zróżnicowana, w zależności od sytuacji wydanego i kondycji instytutu.

Wśród pozostałych skutków wydalenia Autor omówił następnie zdolność wydanego zakonnika do nabywania i posiadania dóbr doczesnych, jak również obowiązek instytutu powiadomienia Stolicy Apostolskiej o wydaleniu zakonnika. Poruszył także kwestię ponownego przyjęcia wydanego zakonnika do tego samego instytutu, przyjęcia do innego instytutu oraz przyjęcia do seminarium duchownego.

Lektura recenzowanej pozycji książkowej, wnikliwie przedstawiającej całość zagadnień związanych z wydalaniem fakultatywnym zakonnika, pozwala jednocześnie dokładniej spojrzeć na szereg zasad związanych z omawianą problematyką, zarówno ze strony wydanego zakonnika, jak też zobowiązanego do tego odpowiedzialnego przełożonego. Na uwagę zasługuje szczególnie pierwsza część dyserta-

cji dotycząca przyczyn wydalenia, gdyż ich sformułowanie przez Prawodawcę w KPK/1983 nie zaowocowało zbyt licznymi publikacjami. Znacznie większym zainteresowaniem większości autorów cieszy się sama procedura wydalenia z instytutu zakonnego. Stąd recenzowana publikacja stanowi cenny wkład do dalszych poszukiwań naukowych głównie w aspekcie przyczyn wydalenia z instytutu zakonnego, ale także w aspekcie procedury i jego skutków. Złożoność warunków życia poszczególnych wspólnot i ich członków wciąż dostarcza sposobności do refleksji naukowej nad problematyką wydalenia fakultatywnego.

Bożena Szewczul

Podstawowe akty ustrojowe Państwa Miasta Watykańskiego, wstęp i opracowanie Wojciech Jakubowski, Wyższa Szkoła Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusk, Pułtusk–Warszawa 2004, ss. 188

Niedawne konklawe po śmierci papieża Jana Pawła II skupiło na krótko uwagę niemałej części śledzącej w mediach przebieg tamtych wydarzeń opinii publicznej, na co dzień raczej w znikomym stopniu zainteresowanej prawodawstwem kościelnym, na procedurach związanych z wyborem kolejnego już następcy św. Piotra. Były też one wówczas wielokrotnie prezentowane i przypominane zarówno w telewizji oraz radio, jak i w bieżącej prasie. Rzecz zrozumiała, wszelka tego rodzaju popularyzacja łączy się z mocno uproszczonym obrazem zagadnienia, a przy tym nie zawsze odbywa się z należytą kompetencją. Warto zatem, aby zarówno osoby z jakichś względów zainteresowane ową problematyką, przede wszystkim zaś ci, którzy poprzez media współkształtują poziom wiedzy społeczeństwa, nie przedstawiali li tylko na informacjach „z drugiej ręki”, lecz sięgnęli do źródła i zapoznali się ze stosownymi aktami prawnymi tudzież komentarzem do nich.

Naprzeciw tego rodzaju oczekiwaniom wychodzi wydana na rok przed śmiercią Jana Pawła II, niepokazna pod względem objętości i przez to nie zniechęcająca do zapoznania się z nią osób nie mających na co dzień do czynienia z opasłymi kodeksami przepisów prawnych, książka *Podstawowe akty ustrojowe Państwa Miasta Watykańskiego*. Jak można się domyśleć już w oparciu o sam tytuł, zakres owej edycji nie ogranicza się li tylko do regulującej zagadnienia związane z wakatem na Stolicy Apostolskiej tudzież wyborem nowego namiestnika Chrystusowego konstytucji apostolskiej *Universi Dominici gregis* z 22 II 1996. Znalazły się w niej również inne akty prawne o fundamentalnym znaczeniu, mianowicie ustawy zasadnicze Państwa Miasta Watykańskiego z r. 1929 i 2000 oraz pełny tekst Traktatu Laterańskiego,